

Rzeszów, 23 czerwca 2023 r.

dr hab. Janusz Miąso, prof. UR

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Sandry Brzeskiej - Zagroba „Media a pedagogiczna terapia dzieci i młodzieży ze spectrum zaburzeń autystycznych”, napisanej pod kierunkiem Pana Prof. APS dr hab. Macieja Tanasia i dr Agnieszki Kolek

Ocena merytoryczna

Mediatyzacja to aktualnie jeden z najpotężniejszych procesów społeczno – technokratycznych. W przestrzeni nowych mediów okazuje się jeszcze intensywniejsza, te bowiem są interaktywne i mocno angażujące a które równocześnie mogą być wielką pomocą w pracy edukacyjnej i terapeutycznej.

Nowe media są wirtualną przestrzenią edukacji, spotkań, wymiany myśli, trendów, komentarzy praktycznie na każdy temat, włącznie z rodziną, nauczycielem i szkołą. Równocześnie jednak człowiek pozostaje fundamentalnie i realnie istotą społeczną, gdzie więzi realne odgrywają zasadniczą rolę dla zdrowia fizycznego i psychicznego. Praktycznie w całym świecie skala mediatyzacji rośnie i równocześnie paradoksalnie skala wszelkich trudności, szczególnie w zakresie zaburzeń psychicznych i społecznych, ze spectrum autyzmu szczególnie, także się zwiększa, dlatego bardzo dobrze, że Doktorantka, podjęła tę ważną kwestię, pomocy i terapii pedagogicznej dzieci i młodzieży ze spectrum zaburzeń autystycznych przy wykorzystaniu mediów, która to przestrzeń badawcza na pewno wymaga dziś, może nawet szczególnie dziś - w nurcie bardzo dynamicznie rozwijającej się i bardzo potrzebnej pedagogiki medialnej (Tanaś) - analiz, diagnoz, wnikliwych badań i konkretnych postulatów pedagogicznych. Na pochwałę zasługuje szczególnie ujęcie profesjonalne, wieloaspektowe, bardzo pogłębione a także systemowe, bo tylko takie perspektywy diagnostyczne, profilaktyczne i terapeutyczne mogą być naprawdę pomocne i skuteczne, szczególnie w bardzo złożonym i skomplikowanym spectrum zaburzeń autystycznych.

Problem badawczy został postawiony jasno, merytorycznie a także wskazujący na właściwy poziom trudności dla pracy doktorskiej.

Konstrukcja pracy jest właściwa dla prac z zakresu nauk pedagogicznych, w tym wypadku pedagogiki specjalnej i pedagogiki medialnej, gdzie konkretny przedmiot - podmiot badań wprowadzamy w przestrzeń medialną, gdzie głównym przedmiotem i zarazem podmiotem badań pozostaje jednak człowiek, tym razem w swojej specyfice rozwojowej i wychowawczej, specyfice spectrum zaburzeń autystycznych, problematyce bardzo złożonej i wymagającej wysokiego profesjonalizmu, który ujawnia się w pracy.

Rozdział I bardzo obszerny składający się z trzech części – spectrum autyzmu – diagnoza i terapia – pedagogika medialna, które mogłyby spokojnie stanowić oddzielne rozdziały, ale to zabieg czysto organizacyjny, zawiera bardzo istotną i kompletną bazę teoretyczną i zarazem merytoryczną dla części metodologicznej i analitycznej.

Punkt pierwszy rozdziału zawiera obszerne teoretyczne podstawy zaburzeń, diagnozy oraz terapii spectrum autyzmu, gdzie przywołano w poszczególnych podpunktach terminologię spectrum autyzmu w ujęciu historycznym, następnie dokonano klasyfikacji w oparciu o odpowiednie kryteria, następnie etiologia, charakterystyka głównych zaburzeń, bardzo ważna wczesna interwencja i diagnoza oraz cała metodyka pracy i oddziaływania terapeutyczne stosowane w pracy z osobami ze spectrum autyzmu.

Punkt drugi bardzo dobrze zatytułowany – od diagnozy i terapii do integracji i inkluzji, zawiera wszystkie bardzo istotne elementy całego bardzo złożonego i skomplikowanego procesu diagnostyczno-terapeutyczno-integracyjnego, gdzie trafnie zwrócono uwagę na zaburzenia i trudności w poszczególnych etapach edukacji, wychowania i terapii, a następnie na samą edukację, wychowanie i terapię w okresie edukacji przedszkolnej, następnie wczesnoszkolnej, adolescencji a także dorosłość osób ze spectrum autyzmu w kontekście wychowania, edukacji i terapii. Ta część także została napisana bardzo merytorycznie i inspirująco do pracy z osobami ze spectrum autyzmu.

Punkt trzeci poświęcony trafnie samej pedagogice medialnej, z jej pojęciami i metodologią, a także bardzo istotnymi kompetencjami medialnymi współczesnego nauczyciela, super ważnymi w kontekście potężnej ekspansji multimediów i wieloaspektowego rozwoju dzieci i młodzieży. Zaakcentowano także rolę mediów w terapii pedagogicznej osób ze spectrum autyzmu, a także zastosowanie multimedialnych technologii wspomagających terapię pedagogiczną, ukazano tu konkretne przykłady mediów, gdzie te właśnie media mogą się okazać szczególnie pomocne ze względu na swoją wieloaspektową specyfikę.

Rozdział metodologiczny rozprawy został właściwie skonstruowany dla pedagogiki jako nauki społecznej, gdzie poszczególne punkty stanowią logiczną, merytoryczną a także chronologiczną uporządkowaną całość.

Punktem wyjścia jest określenie przedmiotu badań – w tej pracy - wykorzystywanie mediów przez nauczycieli i terapeutów w terapii pedagogicznej dzieci i młodzieży ze spectrum autyzmu i celu badań, gdzie podkreślono, cele poznawcze, teoretyczne a także praktyczne, właściwe dla pedagogiki jako nauki teoretyczno – praktycznej, które wszystkie Badaczka właściwie konstruuje, które wprowadzają w esencję pracy, którymi są problemy badawcze, problem główny i problemy szczegółowe a także hipotezy, które zostały skonstruowane poprawnie, czego konsekwencją są zmienne i wskaźniki badań. Wszystko to jest właściwie uporządkowane, rozbudowane i dobrze skorelowane.

Następnie dokonano doboru metod, technik i narzędzi badawczych, co uczyniono koherentnie, konsekwentnie i poprawnie. Pragnę zaakcentować bardzo rozbudowane narzędzia badawcze, autorskie a także standaryzowane, które świadczą o bardzo wysokim poziomie zaangażowania badawczego i o wnikliwości Badaczki.

Następne składowe rozdziału metodologicznego pracy to złożona organizacja i przebieg badań, gdzie pragnę szczególnie zwrócić uwagę na duży a także obejmujący wiele różnych grup badawczych dobór próby badawczej, gdzie prowadzono badania zarówno wśród nauczycieli, różnych jednostek edukacyjnych a także terapeutów, także z różnych placówek, którzy się specjalizują w pracy z dziećmi z ASD.

Na szczególną uwagę i pochwałę zarazem zasługuje część analityczna rozprawy doktorskiej, diagnostyczna i zarazem sugestywno - postulatywna, która podejmuje ogromną skalę trudności i wyzwań edukacyjnych w zakresie pedagogiki medialnej, pedeutologii i spectrum autyzmu, mała nieścisłość jest zawarta w tytule, iż są to wyniki badań eksperymentalnych, winno być raczej wyniki badań diagnostycznych, bo tak też jest w rozdziale metodologicznym, ale traktuje to jako błąd edytorski, który warto poprawić.

Cały proces badawczy obejmuje obszerne, dogłębne i dobrze skorelowane badania, w które wprowadza punkt poświęcony roli mediów w terapii pedagogicznej dzieci i młodzieży ze spectrum autyzmu, gdzie scharakteryzowano socjodemograficznie całą grupę badawczą, zarówno pod względem płci, wieku, stażu pracy, struktury wykształcenia, struktury stopnia awansu zawodowego, struktury stanowiska, struktury kształcenia uzupełniającego, a następnie wykorzystywanie mediów w pracy edukacyjnej i terapii pedagogicznej.

Kolejne punkty to inspirujące, obszerne i bardzo wartościowe wyniki badań ukazujące najpierw subiektywną ocenę kompetencji z zakresu nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych a stosowanie mediów w pracy terapeutycznej z dziećmi i młodzieżą z ASD, następnie ocena relacji nauczyciela, terapeuty z podopiecznymi a wykorzystywanie mediów w prowadzonej terapii i konsekwentnie subiektywna ocena cech osobowościowych a stosowanie mediów w terapii. Wszystkie te badania i wyniki są niezwykle inspirujące dla dalszego rozwoju badań nad dydaktyką równoległą i pracą pedagogiczno-terapeutyczną także równoległą, wykorzystującą kompetencje komunikacyjne miękkie i wykorzystywanie mediów w terapii i edukacji osób z ASD a także nad podnoszeniem kompetencji zawodowych pedagogów i terapeutów, dla skuteczniejszej pracy pedagogicznej i terapeutycznej.

Kolejny duży zestaw badań i wyników obejmuje znaczenie danych metrycznych w stosowaniu mediów w pracy terapeutycznej, znaczenie subiektywnej oceny kompetencji z zakresu TIK w stosowaniu mediów w pracy terapeutycznej, znaczenie oceny relacji z podopiecznymi, znaczenie cech osobowościowych a także znaczenie poziomu samooceny w stosowaniu mediów w pracy terapeutycznej, które to wyniki szczególnie motywują do pracy nad własną osobowością w kontekście nowych wyzwań edukacyjnych.

Wszystko to uczyniono z wielkim namysłem nad potężnymi wyzwaniami jakie niesie zmediatyzowana rzeczywistość, mocno dziś sfragmentaryzowana, w której to nauczyciel i uczeń a także rodzic i terapeuta pragną znaleźć wspólną płaszczyznę dla lepszej edukacji i dla lepszego społeczeństwa, do czego na pewno także przyczynia się Doktorantka.

Analizy zostały zaprezentowane w diagramach w sposób właściwy, wnikliwy i ukazujący oddziaływanie na siebie wielu różnych zmiennych, które po wnikliwym studium są niezwykle inspirujące dla pedagogiki medialnej i specjalnej a także dla samej praktyki pedagogicznej.

Zastosowano także profesjonalną statystykę, która ukazuje różnorodne zależności i konsekwencje z nich płynące.

Ostatni punkt to bardzo wartościowe studium przypadku dziecka z zespołem Aspergera w szkole ogólnodostępnej w okresie pandemii, gdzie dokonano dobrego wprowadzenia, zaakcentowano trudności i następnie dokładnie przeanalizowano studium, na końcu zaś dokonano konkluzji i zaleceń.

Bardzo cennym rozdziałem jest rozdział IV poświęcony dyskusji nad wynikami badań, gdzie dokonano weryfikacji hipotez, a następnie uczyniono cenne wnioski z badań, które

motywują do doskonalenia wykorzystywania mediów w edukacji ale także doskonalenia samego procesu dydaktycznego, gdzie kompetencje miękkie, relacje, empatia, okazują się ciągle bezcenne, do których to dołączony zmniejszony lęk przed mediami i kształtowanie kompetencji medialnych przez kursy i doskonalenie mogą się okazać nadziejogenną hybrydową dydaktyką przyszłości (Morbitzer), szczególnie w pracy z dziećmi z ASD a także dziećmi żyjącymi intensywnie w świecie mediów.

Cenną klamrą pracy jest model zajęć terapeutycznych on-line z osobami ze spectrum autyzmu, pokazujący duże doświadczenie twórcy modelu i potrzebę promowania tego modelu, w którym trafnie zwrócono uwagę na takie ważne etapy w pracy z dzieckiem z ASD jak wyjaśnienie, towarzyszenie, omówienie i zastosowanie a także ewaluacja, w którym to modelu Autorka trafnie zwraca także uwagę na specjalistyczne wsparcie terapeutyczne, indywidualizację programu, systematyczne sesje, różnorodne formy aktywności dydaktyczno-wychowawczej z zastosowaniem TIK, współpracę z opiekunami dziecka, a także współdziałanie z zespołem specjalistów.

Bibliografia dysertacji jest obszerna i merytorycznie dobrze dobrana i wykorzystana, a także co ważne łącząca publikacje pedagogiczne – pedagogika specjalna, socjologiczne i psychologiczne z najnowszą literaturą w dziedzinie nowych mediów i pedagogiki medialnej, w tej bowiem dziedzinie nauki jaką jest obszar nauk społecznych – pedagogika medialna i specjalna, ważne aby być mocno osadzonym w teraźniejszości, która jest niezwykle zmienna i dynamiczna a także w swoistej syntezie teorii z praktyką.

Ocena formalna

Dysertacja jest spójnym i koherentnym konstruktem, gdzie jasno i precyzyjnie postawiony problem badawczy, jest konsekwentnie zgodny z całą procedurą jego analizowania, rozwiązywania i wnioskowania a także postulowania.

Widoczny jest dobry warsztat naukowy – teoretyczny i praktyczny i staranność Doktorantki, zarówno w stawianiu problemów badawczych, ich analizowaniu, oraz poprzez bardzo gruntowną i wnikliwą analizę literatury a także wyników badań, gdzie dokonano szczególnie dużego wysiłku, aby uchwycić wielowymiarowe zależności w perspektywie spectrum autyzmu i skutecznych działań pedagogicznych, szczególnie z wykorzystaniem mediów.

Całość pracy jest wykonana starannie pod względem językowym, stylistycznym i graficznym.

Konkluzja

Wnikliwe studium dysertacji Pani mgr Sandry Brzeskiej Zagroby, pozwala postawić jej wysoką pozytywną ocenę i podkreślić duży wkład badawczy w pedagogikę medialną, pedagogikę specjalną, pedagogikę dzieci i młodzieży, problematykę terapeutyczną a także mocne osobiste badawcze zaangażowanie w podjętą problematykę i stwierdzić, iż zdaniem recenzenta, spełnia ona wymagania stawiane rozprawom doktorskim, które są podstawą ubiegania się o stopień naukowy doktora. Wobec powyższego, recenzent zwraca się z prośbą do Pani Dyrektor Instytutu Pedagogiki APS i Wysokiej Rady o pozytywną kontynuację przewodu doktorskiego.

dr hab. Janusz Miąso, prof. UR